

קרוב אליך

עבודת ה' ברוח חסידית

ניסה	20:13	18:59	ירושלים
יציאה	20:16	19:14	תל אביב
	20:17	19:07	חיפה

זמני השבת

כ"ב מנחם אב תשע"ח
פרשת עקב



גוף שבו. נשמה פורחת

איש משפחה רגיש
או מנהיג תקיף?
גאון הלכה או מקובל
חסיד? תעלומת
דמותו רבת הגוונים
של רבי לוי יצחק
שניאורסון, אביו
של הרבי מלובביץ',
טרם נפתרה < **סודות**
תורתו החדשנית ויומן
הרבנית שתיעדה את
חייו בפרויקט מיוחד
עמוד 14

30

הגיע הזמן לזוז
התוועדות עם הרב
עדין אבן ישראל

12

גיוס אוגוסט של ישיבות
ההסדר יוצא לדרך
צל"ש, פרץ איינהורן

6

כנות של פז"מ ובעיקר
של עייפות החומר /
אישית, צבי יחזקאלי

10

מה חיפשתי בביתו
של עמוס עוז?
מה אהבתי, הרב זקס

עם מרפסת כזאת אפשר לארח
את כל המשפחה והחברים לשבת!
מיני פנטהאוזים
עם מרפסות ענק

100 מ"ר!





גבורות ממותקות

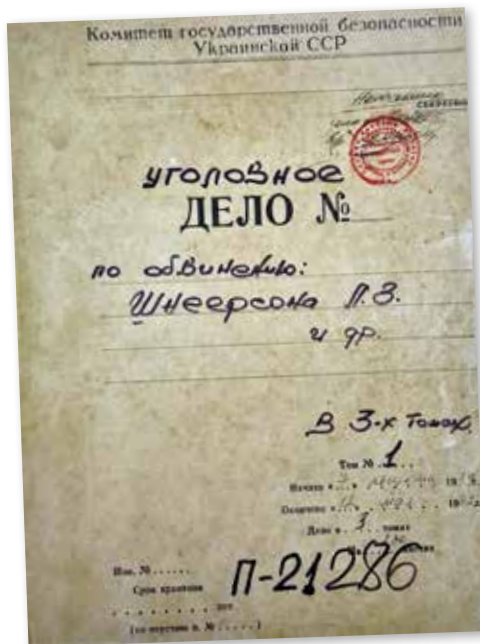
רבי לוי יצחק שניאורסון היה מקובל גאון ורב עיר שהנהיג את קהילתו בעוז אל מול השלטון הסובייטי, תוך כדי שפתח שמים חדשים בתורת החסידות והקבלה > הגוף שלו נאסר, הוגלה ועבר ייסורים עצומים עד שאפילו בנו, הרבי מלובביץ', התקשה לזהות אותו > הנשמה שלו לא הפסיקה לפרוח בחידושים בתורת הקבלה, בראיית השגחת ה' ובתפילה בהשתפכות הנפש. לרגל יום הסתלקותו, כ' מנחם־אב

אליהו וולף

“אם לא יאפשרו לי להעמיד ‘משגיחים’ מטעמי, אנשים הנאמנים לי, וכל העבודה תתבצע אך ורק לפי ההנחיות הברורות שאעביר להם – לא אתן הכשר, ואף אודיע בכל מקום שאין לי כל קשר עם הקמת של המאפיות הללו”.

מילים ברורות וחד-משמעיות אלו, נאמרו על ידי הגאון רבי לוי יצחק שניאורסון, רבה של העיר יקטרינוסלב שבאוקראינה לנציגי הממשל הסובייטי.

ברית המועצות של שלהי שנות השלושים, אימה וחרדה הם לחם-חוקם של עשרות מיליוני אזרחים. איש לא מעז להרים את ראשו, כל ניסיון שכזה ממוגר באחת, ללא רחמים, על ידי אגרוף הפלדה האימתני של השלטון הקומוניסטי. החיים היהודיים, או מה שנשאר מהם, ירדו למחתרת. בתי כנסת הולאמו והפכו למפעלי תעשייה, מקוואות טהרה נאטמו, רבנים ומלמדים נאסרו ועקבותיהם אבדו, כל אדם שני הוא סוכן חשאי המדווח לשלטונות על ‘עבירות’ של שכניו או אפילו של בני משפחתו. רק איאלו בתי כנסת נותרו פעילים, עם קומץ זקנים הפוקדים אותם ומשמשים כתפאורה עבור השלטון שכאלו אינו רודף את דת ישראל, כמעט ואין זכר לחיים היהודיים העשירים שפעלו ברחבי הממלכה. הפחד אופף את כולם, כמעט את כולם, מלבד יהודי אחד ששלטון האימה לא יכול לו – הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון, רבה של העיר יקטרינוסלב (כיום דניפרופטרובסק).



תיק החקירה של ר' לוי יצחק שניאורסון שהתגלה בשנים האחרונות

השלטון שלט בכל. באנשים, ברכוש, במפעלים, באדמה, הכל שייך לשלטון הסובייטי. אדם שאינו עובד ביום השבת, אינו מביא תפוקה ל“קולקטיב”, מוגדר כפוגע בכלכלת המדינה ודינו להישלח לגלות לסיביר. שדות החיטה, טחנות הקמח, המאפיות – שייכים לשלטון, והפוגע בהם מוכרז כאויב העם.

נציגי השלטון הגיעו אל רבי לוי יצחק, שכיהן כרבה הראשי של העיר יקטרינוסלב שסביבותיה היו פרושים שדות חיטה לכל האופק, והוא זה שנתן את כשרותו על המצות לחג הפסח – והודיעו לו באופן שאינו משתמע לשתי פנים, שאם הוא לא יעניק את חותמת הכשרות שלו לטחנות הקמח ומאפיות המצות השייכות לשלטון, כך שההכנסות ממכירת המצות יהיו פחותות, הוא מכריז בכך מלחמה כנגד השלטון, וההשלכות מכך ברורות למדי.

אך רבי לוי יצחק לא חת מפניהם, והודיע במילים ברורות: “באם אוכל להציב משגיחים מטעמי שיפקחו על הידור המצות, וכל ההוראות שאתן ימולאו – אעניק בשמחה את ההכשר הנדרש. אך באם לא יאפשרו לי להעמיד משגיחים, או שלא יישמעו להוראות שלהם – לא אעניק את ההכשר, ואף אפרסם בכל מקום שהמצות אינן תחת השגחתו”.

רבי לוי יצחק אף הוסיף והצהיר: “אסע לנשיא רוסיה, לקאלינין, ואעמיד בפניו את העובדות לאשורן. אם תרצו להעניש אותי, הרשות בידכם, אבל לא אתן הכשר למצות שלא נאפו לפי הוראות ההלכה, כפי רצונו של הקדוש ברוך הוא”.



את הכתבים שנאלו הוציא לאור בן המחבר, הרבי מלובביץ'

שהתרחבה עוד ועוד. הוקמו בה מפעלי תעשייה גדולים, מסילת ברזל נסללה בה והיא הפכה לעיר מרכזית בעלת השפעה רבה על האזור כולו. יהודים רבים התיישבו בה והיוו כ-40% מכלל האוכלוסייה.

הקהילה היהודית הקימה בעיר סידורי כשרות, בית עלמין, בתי כנסת ומקוואות טהרה, תלמודי תורה ומוסדות חסד ואף בית רפואה יהודי, רבנים בעלי שם כיהנו בה, ויהודי העיר נטלו חלק בכל ענפי התעשייה ואף נשאו במשרות כלליות כרופאים, עורכי דין, מנהלי חשבונות וכדומה.

במקביל לשגשוגה הכלכלי של תושביה היהודיים, החלה גם התדרדרות רוחנית. התרבות הרוסית חלחלה אל בתי היהודים, וההתבוללות קנתה לה דריסת רגל.

אחרי המפלה שרוסיה נחלה במלחמתה עם יפן (1905) חלה תפנית במדינה כולה, והיחס ליהודים הלך והורע. חברי מועצת העיר היהודיים התפטרו מתפקידם, הסתה פרוצה קנתה לה מקום בלב ההמון ופוגרומים פקדו את העיר. עשרות רבות מיהודי העיר נרצחו, מאות חנויות נבזזו, דירות הוצתו, ויהודים רבים החלו לנטוש את העיר.

בתקופת שפל זו, בתקופה קשה גם מן הפן הרוחני וגם מן הפן הגשמי – נבחר רבי לוי יצחק לכהן כרבה של העיר יקטרינוסלב.

הוא האיש שיכול היה לרומם את קרן היהדות, הוא הקבניט אשר יכל לנווט את הספינה היהודית בין הגלים הסוערים. בגאונותו, בחסידותו, בתקיפותו ובכישורנותו המזהירים – יכל לעמוד מול נחשולי הזעף הרוחניים והגשמיים.

רבי לוי יצחק שניאורסון, אביו של הרבי מלובביץ', עלה על כס הרבנות בעיר יקטרינוסלב בשנת תרס"ט (1909), וכיהן בה ברבנות שלושים שנה – עד ליום מאסרו, בתחילת חודש ניסן של שנת תרצ"ט (1939).

נזה ראש טוב...

רבי לוי יצחק, דור רביעי (בן אחר בן) מבנו בכורו של אדמו"ר ה'צמח צדק', הוסמך להוראה כבר בצעירותו על ידי גאונו דורו. ביניהם – הגאון רבי חיים מברייסק והגאון רבי אליהו-חיים מיזל מלודז'. לימים, כאשר הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי שהה ביקטרינוסלב, הוא התבטא אודותיו: “העולם אינו יודע כלל איזה גאון אדיר נמצא בין חסידי חב”ד”.

מורו ורבו של רבי לוי יצחק, האדמו"ר הרש"ב מלובביץ', דרש ממנו לקבל ‘סמיכה’ להוראה מרבי חיים מברייסק. רבי לוי יצחק נסע אליו, וכשרבי חיים בחן אותו ועמד על בקיאותו וחריופותו הגדולה, הוא התבטא כלפיו בכאב: “געוואלד ר' לויק, כזה ראש טוב, במה שיקעתם אותו?!”. כוונתו היתה לכך שרבי לוי יצחק השקיע את ראשו בלימוד פנימיות התורה, לימוד החסידות והקבלה.

חסיד שהיה מבקר לעיתים בביתו של רבי לוי יצחק סיפר לימים, כי הוא ראה את כתב הסמיכה של רבי לוי יצחק, שם היה ביטוי המביע הפלגה מליצית על גדלותו, שתוכנה הוא אשר אם ישקלוהו על כף מאזניים אחת, ובצד השני יניחו מלוא הכף זהב – יריע צדו של רבי לוי יצחק.

כן, אתה!

שעת לילה מאוחרת, נקישה נשמעת על דלת ביתו של רבי לוי יצחק. אישה מבוגרת נכנסת, סוקרת את החדר וכשנוכחת לראות שאין לה ממי לחשוש, לוחשת לרב: “בעוד כשעה, בחצות הלילה, יבואו לכאן בתי וחתני, שניהם מחזיקים במשרות ממשלתיות בכירות, ובואם

גאות מול שפל

יקטרינוסלב של ראשית המאה התשע-עשרה היתה בשיא התפתחותה, נהר הדניפר ששימש כערוק תחבורה מרכזי להעברת סחורות ואנשים, אדמת האזור הפורייה ומרבצי פחם וברזל שהתגלו בסביבתה – הביאו לשגשוגה של העיר

"סירב בתכלית לשים לב לקשיים..."

קטעים מיומנה של הרבנית חנה, רעייתו של רבי לוי יצחק

הלוויה שכזאת

יום אחד החל לבקר בביתנו נער בשם מיטאי גוראריה. הנער, שלא היה שומר מצוות, היה אז תלמיד בבית-הספר התיכון, בעל אופי הגון ואצילי מאוד.

הנער התיידד עם ילדינו, החל להגיע לאמירת חסידות, וקשר את עצמו מתוך התמסרות רבה לסגנון חיים זה. הוא החל לשמור שבת, וניתן לומר שהפך לירא-שמים במלוא מובן המילה.

עדיין היה עליו לסיים את לימודיו בבית-הספר, אבל חבריו ומוריו הבחינו כבר

בהתקרבותו לחיי תורה ומצוות, והחלו לרודפו. בשל כך הוא התקשה להתקבל לאוניברסיטה, ושוב ושוב דחו את בקשותיו. פעם אמר לו רקטור האוניברסיטה, ששניאורסון יעזור לו, שכן הם אינם יכולים לעזור לו...

לבסוף הגיע שלב שכבר לא יכלו לדחותו, וקיבלוהו לאוניברסיטה, אך בתקופת הפגרה שלחוהו לקולחוז כדי שיעבוד שם. מדי יום היו מגיעים אלינו מכתבים מלאי שאלות - מה מותר לעשות שם ומה אסור.

כששלחו אותו מן הקולחוז אל העיר בנסיעת עסקים, כדי לרכוש את כל הדרוש עבור משרדי הקולחוז - החברים שנסעו יחד אתו הביאו עמם אל העיר חמאה ומוצרים דומים אחרים, כדי להרוויח כסף ממכירתם; ואילו הוא בירר היכן מתגוררים יהודים, ומה בדיוק נחוץ להם מבחינת צרכי דת. תיקון היה מלא במזונות, ציציות, סידורים, לוחות אל"ף-ב"ת וכדומה, אותם היה מביא עמו בגנבה ומחלק במקומות שונים, הכל על-פי ציוריו של הרב.

בגלוי הוא היה חבר קומסומול בכל מאת האחוזים, והכל חיבבוהו - אפילו הגויים.

מדי יום ביומו היה מתפלל כשהוא עטור בתפילין, אבל אסור היה לאף ילוד אשה להבחין בכך. הוא סידר לעצמו מקום לתפילה בשדה, ולפנות-בוקר - בשעה שהגויים עדיין לא התעוררו כולם - היה יוצא אל השדה, למקום שבו צמחה תבואה לגובה רב, ובהיותו נמוך-קומה היה מתחבא בין השיבולים ומתפלל כשתפיליו מכוסות בכובעו.

באותה תקופה חלו ימי החנוכה, והרי צריך להדליק נרות חנוכה ולברך עליהם.

הממונים עליו היו שבע-רצון מאוד מעבודתו, והורו לו להתגורר ב"פינה האדומה", ומשם היה עליו להפיץ את "אור ההשכלה" בקרב הכפריים. הוראות כיצד לנהוג בעניין זה - קיבל משניאורסון, והכל עבר בשלום.

אולם, פעם אחת נשלח אל הקולחוז צעיר יהודי מהעיר כדי לעמוד מקרוב על העבודה המתבצעת בקולחוז, ובשעה שתים-עשרה בלילה הגיע אל "הפינה האדומה", וראה שם את נרות החנוכה דולקים... כיהודי הוא הבין היטב במה מדובר, על-אף שה"חנוכייה" שדלקה שם לא היתה אלא שמן בתוך תפוחי-אדמה.

הזוהר הצבעוני

ספר הזוהר היה בין הספרים הבודדים שהצליחה הרבנית להביא למקום גלותו של הרב, ולצורך כתיבת חידושי יצרה כמו ידיה דיו, כמו שסיפר בנם, הרבי מלובביץ', בשיחתו ביום השנה לפטירת אמו:

"בכפר הנידח, לשם הגולה אאמור"ז", לא ניתן היה להשיג דיו לשם כתיבת חידושי תורה. אך, לאחר שאמי מורתי ז"ל הורשתה להצטרף אליי במקום גלות, הייתה יוצאת לשדה, אוספת מיני עשבים, שורה אתם במים, וכך יצרה דיו מלאכותי בצבעים שונים (שחור, כחול, ירוק, אדום וכו'). שאפשר לבעלה לכתוב עלי ספר את חידושי תורתו. היא עסקה בכך - למרות העובדה שהיה חסר להם לחם צר ומים לחץ - אך ורק לעשות רצון בעלה, כדי שיוכל לכתוב את חידושיו..."

לכאן כרוך בסכנה מרובה. רק לאחר תחנונים מצדי, הבטיחו לי לבקר אצל רב יהודי שיסדר להם חופה וקידושין כדת משה וישראל. אך הם התנו זאת שהחופה תתקיים רק בביתך, אדוני הרב, ולא אצל אף רב אחר."

בחצות הלילה אכן הגיעו החתן והכלה והוכנסו לחדר צדדי, להסתירם מעין רואים. ראשית דבר יש להשיג מנין. בשעה כזו - מהיכן מלקטים עוד שמונה יהודים?

אין מקום לדחיית החופה למועד אחר, יש לאתר שמונה יהודים, שלא זו בלבד שהם כשרים, אלא כאלו שלא ידברו על מה שראו. במידה ופיהם ייפתח - חיייהם של הרב, בני הזוג ויתר הנוכחים, בסכנה.

חלפה לה חצי שעה והמנין התלקט לו, כמעט מנין. חסר אחד, העשירי. היכן מוצאים כעת יהודי עשירי?

על אחד הדיירים, צעיר יהודי, בבניין בו התגורר הרב, הטילו השלטונות לשמש כיושב-ראש ועד הבית. תפקידו היה לבדוק ולבלוש אחרי התנועה אל ביתו של רבי לוי יצחק, האם יש נכנסים ויוצאים, ושאלו לא נערכים בו טקסים דתיים.

הרב שלח לקרוא ליהודי זה, מבלי להודיע לו מהי מטרת הזימון.

כאשר הצעיר הגיע ושמע מהרב שהוא זקוק לו כעשירי למנין - הוא קפץ כנשוך נחש: "א-י-י! ?"

"כן, אתה", פסק הרב...

הלה ניגש אל החלונות, הגיף את התריסים והסיט את הווילונות, והמתין בדריכות לבאות. הרבנית חנה, רעייתו של הרב, הביאה מפה גדולה. ארבעה מבין הנוכחים, שהיו גבוהים מן השאר, החזיקו בארבע פינותיה ופרסו אותה כחופה.

כאשר הרב סיים לכתוב את הכתובה, החתן והכלה יצאו ממחבואם. פני הכלה היו מכוסות, וגם החתן השתדל להסתיר את פניו ככל הניתן. מחמת פחדם של הזוג הצעיר לא הודלקו נרות, הרב ערך את החופה, בירך את הברכות, החתן קידש את כלתו בטבעת, ובשעה אחת



כדרכם בקודש - הדבר דווח מיד לקומסומול, ולא יצאו ימים מועטים עד שהנער פוטר מעבודה זו. כך המשיך ללמוד תורה מתוך מסירות-נפש, ולהקפיד על כל דקדוק קל של דברי סופרים.

בימים הנוראים נהג להתפלל בביתו, כדי ששכניו לא יבחינו בכך שהוא מתפלל, ובבוקר היה הולך אל האוניברסיטה רק כדי להירשם.

ביום קיצי אחד, בעיצומו של הקורס השלישי באוניברסיטה, הלך לרחוץ בנהר, ולא שב ר"ל. היה זה שבר גדול. הוא היה בן יחיד להוריו, ונוסף לכך היה מפורסם מאוד בקרב ציבור שומרי-התורה.

פטירתו עשתה רושם חזק גם על האוניברסיטה. האוניברסיטה שלחה משלחת אחרי משלחת כדי להודיע שבכוונתה לערוך את ההלווייה על חשבון הממשלה, בשל הערכתם הרבה לנפטר.

למיטיא זה, עליו השלום, היתה אחות, אף היא הגונה ואצילית מאוד, אבל קומוניסטית. היא הגיעה כבר לדרגת מזכירת התא הקומוניסטי מטעם הקומסומול במפעל פטרובסקי - דרגה שלא כל אדם זוכה לה...

גם במשלחות מטעם האוניברסיטה היו קומוניסטים, והם פנו אליה בעניין סדר הלוויית אחיה. היא ענתה להם שהוריה הם שומרי מצוות, והיא כקומוניסטית אינה יכולה להתערב בכך. היא באה אלינו בריצה, בוכייה: "רבי, אני יודעת שרצונו של מיטיא הוא רצונכם, וככל שתצוו - כך נעשה!"

מובן מאליי שההלווייה היתה דתית לחלוטין, כשם שהנפטר היה שומר-דת. השתתפו בה יהודים מבוגרים וצעירים. הרחוב היה שחור מאנשים. המלווים נשאו את הנפטר אל בית-הכנסת שבו התפללו הוריו, ושם הספידוהו.

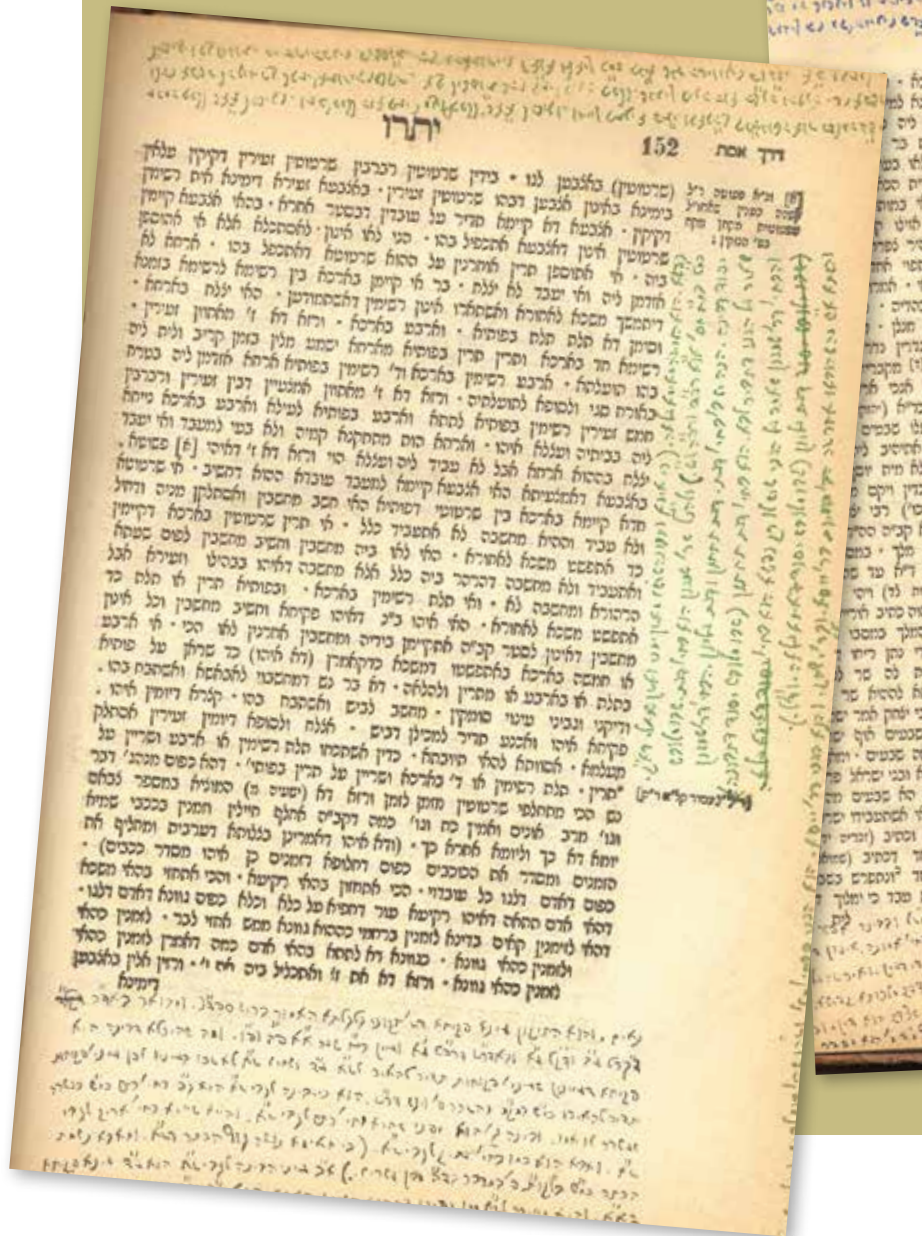
מהאוניברסיטה הגיעו סטודנטים רבים בלוויית מספר מורים במסגרת משלחת רשמית, אבל הם עמדו מרחוק ולא נטלו חלק בהלווייה עצמה.

גבאי בית-הכנסת הוציאו שולחן אל הרחוב הסמוך לבית-הכנסת, וביקשו מהרב לשאת דברים.

הרב נאם למעלה משעה. הוא סיפר על כל הנהגותיו של הנפטר בחייו, על התנהגותו בזמן הלימודים ועל אורח-חייו בביתו, הכל מתוך תוקף ועוז-רוח. הרב פנה אל הנוער והוכיח להם שיכול אדם לחיות חיי תורה ומצוות מבלי שהדבר ימנע אותו מלהיות מעורה גם בענייני העולם.

דבריו נחלו השפעה עצומה על השומעים. רבים סברו שבוודאי הרב ייעצר בתום דבריו.

זמן רב לאחר-מכן היו עדיין הלווייה זו והספדו של הרב שיחת-היום בכל החוגים.



ושלושים חחתן והכלה מיהרו להסתלק מהמקום כל עוד נפשם בם, ויחד איתם כל שאר הנוכחים. מלבד שניים.

שני יהודים אלו הוציאו את כרטיסי המפלגה הקומוניסטית, ניגשו אל הרב ואמרו לו בהתרגשות: "רבי, כשאנו כעת כאן, במחיצתך, איננו רוצים להיפרד ממך, כל זה - בהציגם את הכרטיסים - איננו שווה בעינינו מאומה בעת שהננו יחד איתך..."

מי רוצה אמת?

בסוף חורף תרצ"ט (1939) ערכו שלטונות ברית המועצות מפקד-אוכלוסין כללי. בין השאלות שנצטוו האזרחים לענות היתה שאלת האמונה, האם הנשאל מאמין בה' או חלילה לא. כאשר רבי לוי יצחק הבחין שרבים חוששים לענות בחיוב על אמונתם בה', הוא נשא דברים ברבים, הלך מבית כנסת לבית כנסת ודיבר מעל גבי הבימה בפני הציבור כולו, כי אסור לאיש יהודי להתחמק מלענות נכונה על שאלה זו, ומי שלא יענה נכונה - כופר הוא במלכות שמים. דבריו התקיימים שנאמרו ללא חת ובפני קהל רב, והתירו את כולם בהלם, ברור היה שבקהל יושבים מלשינים מוסווים שימסרו את הדברים לשולחיהם.

בעקבות נאומיו החדים, יהודים רבים, בהם גם כאלו שהחזיקו במשרות ממשלתיות, ניגשו למשרדי הרישום וביקשו לקבל מחדש את השאלונים שלהם על מנת לתקנם, הם דרשו שייכתב שהם יהודים מאמינים בה' אלוקי השמים. בראותם כי כך, אחרי תקופה יצאה הודעה מהשלטונות כי כל השאלונים אינם תקינים, וכל ממלאי השאלונים נדרשים למלא אותם מחדש.

המשך בעמוד הבא



אדמו"ר הצמח צדק' מלובביץ'

מאוחר יותר, אחרי שנאסר, נשאל רבי לוי יצחק בחקירתו על פשר הדברים, והוא השיב בפשטות: מאחר שהשלטונות מעוניינים לקבל תשובות אמיתיות, והיות ורבים מהיהודים עלולים שלא לענות נכונה על השאלה הזו מחמת יראתם פן תקופח פרנסתם, לכן עוררתי אותם לענות את האמת על השאלה ולא להתחמק ממנה...

איזמים לקריקטורה

כאשר השתוללותם של הקומוניסטים נגד הדת הגיעה לשיאה והדיה הגיעו לרחבי העולם כולו, יצא האפיפיור בקריאה נגד הממשלה הסובייטית. על אף אכזריותה ועריצותה, לא נעמה לחיכה של הממשלה ההתעוררות הכללית של דעת הקהל העולמית נגדה, והיא חיפשה דרכים להחליש את הרושם שעוררה קריאה זו. בין פעולותיה היה ארגון כינוס של רבנים במינסק אשר מהם היה צריך להישמע קול קורא להכחשת השמועה.

מעשה שטן הצליח. הם כינסו שלושים ושניים רבנים, ובהתאסף ראשי עם נאלצו לחתום על הודעה כי שקר הודעת האפיפיור, וכי אין רדיפות נגד הדת בברית המועצות. שיכורים מהצלחתם המסחררת, התכוננו לכנס אספה דומה מכל רבני אוקראינה אשר אף הם, כעמיתיהם, יחתמו על כרוז דומה. הם שלחו הזמנות לכל הרבנים להתאסף בחרקוב, משם תצא הקריאה לכל העולם כולו. בין המוזמנים היה גם רבי לוי יצחק. ביודעם כי רב זה למשפחת שניאורסון מהווה אגוז קשה לפיצוח, וכי במשלוח הזמנה בלבד לא יסתיים הדבר, הם החליטו להשקיע בו היטב ולרככו, למען ישתתף אישית באספה ואף יצרף את חתימתו לכרוז שלהם.

לא אחר מאשר מפקד הג.פ.א. בעצמו הזמינו לשיחה אישית. הוא הסביר לרבי לוי יצחק את חשיבות האספה ועל התועלת המרובה שתצמח לתדמית הממשלה ברחבי העולם כולו, ובתום דבריו הושיט לו המפקד כרטיס חינוס במחלקה

הראשונה של הרכבת המהירה היוצאת לחרקוב. רבי לוי יצחק לא התפעל מהמחווה, הודה למפקד על טוב לבו ומיאן לקבל את הכרטיס שהוגש לו. הוא הדגיש כי אינו זקוק לכך, וכי יכול הוא לנסוע על חשבונו האישי. המפקד לא ציפה לסטירת לחי מצלצלת כזו מידו של רב יהודי, אך הבלגי על חרון אפו.

ביום המיועד הגיע רבי לוי יצחק לחרקוב. מיד בתחילת הכנס הרגישו הרבנים באיש זר המסתובב ביניהם, ובהבינם כי אינו אלא סוכן הג.פ.א. נמנעו מדבר ביניהם. מה עשה רבי לוי יצחק? עמד במלוא קומתו והביע דעתו בגלוי ובפני כל, כי אסור על הרבנים לחתום על כרוז שכזה הבנוי כולו על שווא ושקר!

האספה נמשכה כמה ימים, ורבי לוי יצחק לא שקט ולא נח. ללא הרף דיבר והתריס נגד

במוצאי יום כיפור, לא יכול להיכנס לעולם החולין

יכולות הכתיבה שלי דלות מכדי לתאר את האווירה ואת השתפכות הנפש ששררה בבית הכנסת באותם ימים נוראים, תחת השפעתם של הרב ושלוחי הציבור.

רבנים מוכרחים היו לצאת לעבודה גם בראש השנה וביום הכיפורים. משום כך הנהיג עבורם שניאורסון בראש השנה מניין נפרד, שכונה "מניין ראשון". התפילה במניין זה הסתיימה עד השעה שמונה בבוקר, ומבית הכנסת יצאו המתפללים לעבודתם.

מניין זה התקיים גם ביום הכיפורים, אלא שביום זה לא שבו המתפללים מעבודתם לבתיהם, אלא חזרו לבית הכנסת. הם היו מגיעים לתפילת נעילה. בשעת תפילת נעילה היה בית הכנסת מלא מפה לפה, וגם ברחוב התגודדו אנשים רבים.

כולם היו יגיעים, פשוט פיזית, מהצום ומההליכה הרגלית למרחקים גדולים מאוד. נוסף על כך היה מצב רוחם מר מאוד בשל הידיעה שהם נאלצים לעבוד ביום שכזה. לא ניתן לתאר את שברון הלב שמשל בכיפה בתפילות אלו.

כשהיה בעלי משוחח עם המתפללים על נושא זה, היה בוכה כשדמעות שליש ניגרות מעיניו. הוא נהנה מאוד מההתעוררות הרוחנית של אנשים אלה, והיה אומר במין שמחה שכזו: "אח, זוהי מהותם של יהודים!"

בשובו הביתה במוצאי יום הכיפורים, לא היה בעלי יכול להיכנס בבית אחת לעולם החולין.

כשהיה נכנס הביתה, בשעה מאוחרת למדי, הסתפק בשתיית כוס תה, ומיד היה יושב ומתועד, כשהוא לבוש ב'קיטלי' וחגור באבנטו של הצמח-צדק, עד השעה שתיים-שלוש לפנות בוקר.

בעלי היה אומר דברי חסידות, שתמיד עסקו עדיין בענייני תפילות היום. בשנים האחרונות היה בעלי מדבר על גדלותם של בני ישראל, על מסירות נפשם למען היהדות, ועל אהבת ישראל המתגלה בתקופות אלו. ההתועדות הייתה נמשכת בריקודים.



מראה כללי של העיר דנייפרופטובסק (יקטרינוסלב), בה כיהן רבי לוי יצחק כרב.

חומרת הדבר באם יחתמו הרבנים על מסמך של כזב. שר החינוך שעמד על חומרת הדבר, אשר כתוצאה מתקיפות ועמידתו עלולה האספה להתמוטט, זימן אליו את רבי לוי יצחק והסביר לו באריכות את החשיבות הראשונה במעלה שהממשלה הסובייטית רואה בפרסום מסמך זה, ועל החומרה הגדולה שהיא רואה בהופעותיו הגלויות נגד טובת הממשלה.

תוצאותיה של שיחה זו היו אפסיות. רבה של העיר האוקראינית הגדולה עמד על משמרתו בתוקף, בגאון ובעוז, ועמדתו האיתנה גיבשה וחישלה את עמדת שאר המוזמנים אשר התחילו אף הם להתחמק מלהיענות לבקשת הממשלה.

תוך כדי מהלך האספה נודע על אישיות מסוימת העומדת לנסוע מחוץ לגבולות המדינה. רבי לוי יצחק שלח אליו שליח מיוחד וביקש נמרצות אשר מיד בהגיעו לחוץ-לארץ ימסור לעיתונות העולמית על שערורייה זו של התנכלות השלטונות לרבנים.

השליח מילא את שליחותו באמונה, והידיעה התפרסמה בעיתונות החופשית. כלי התקשורת אף צירפו לידיעה קריקטורה בה נראה איש משטרה כשבידו אקדח שלוף, מולו יושב רב יהודי על כיסא, והשוטר מכריחו לחתום על הנייר המונח לפניו.

בתום האספה זימן שוב שר החינוך את רבי לוי יצחק, וכך בלבד עם הדגשת אישיותו כמי שהצליח לחתור תחת מטרת האספה – העמידו על חומרת מעשיו בתור אזרח במדינת רוסיה באומרו לו: "אדם גדול אתה, אבל אזרח רע".

"אישיות מסוכנת"

כל עוד רבי לוי יצחק ניהל ברמה את עדתו, והנהיג בעוז את יהודי המחוז והמדינה כולה, השלטון הקומוניסטי לא יכול היה להמשיך בתכניתו, למחוק כל זכר ליהדות פעילה. רבה של יקטרינוסלב עמד כעצם בגרונה. בליל ט' ניסן תרצ"ט פרצה פלוגת שוטרים לביתו ולקחוהו למאסר, ממנו לא שב עוד לביתו.

הוא נלקח לבית הכלא בעיר הבירה קייב, שם עבר חקירות מתישות ועינויים בלתי-נסבלים. עיון בתיקי החקירה שלו, שנחשפו בשנים האחרונות, מגלה עד היכן הגיעה אכזריותם של החוקרים. רוב חקירותיו נערכו בלילות שבת או לילות חגי ישראל, ישנן חקירות שארכו יותר מ-12 שעות רצופות, כאשר מתוך שעות ארוכות אלו נותרו רישומים של שאלות מועטות, ולא קשה לרמיין מה הוא עבר בשאר הזמן. עיתים הוא נחקר פעמיים או שלוש ביממה אחת.

גופו סבל רבות, אך רוחו נותרה איתנה. גם מקריאה שטחית של תיקי החקירה עולה כל העת התופעה שלמרות אכזריות החוקרים, רבי לוי יצחק אינו מוסר להם אף שם של יהודי על מנת להפלילו כשותף לו ב'פעולות החתרניות'. השמות היחידים שהוא 'זוכר' בחקירתו הם של אנשים שכבר נפטרו, או כאלו שכבר יצאו את גבולות המדינה.

רבי לוי יצחק שמר מכל משמר על גאון יעקב, גם במקום איום זה, וגם כאשר הדבר עלול היה לעלות בבריאותו. את זקנו לא הצליחו לגלח, והוא אף 'זכה' לשם-תואר מפי הסוהרים - 'האיש שאינו מקבל חבילות בשבת'. אחת לעשרה ימים היה כל אסיר זכאי לקבל חבילה מביטו. רעייתו הרבנית חנה, ביודעה שבעלה אינו אוכל את מאכלי העכו"ם בכלא, היתה מכינה לו אוכל, ומביאה לו, ביום המיועד, חבילה עם מזון ובגדים.

כאשר היום העשירי היה חל בשבת קודש, היתה הרבנית מוליכה לו את האוכל באמצעות נערה גויה, אולם התברר כי רבי לוי יצחק סירב לקבל את החבילה - כיוון שלשם כך היה עליו לחתום ולאשר כי קיבל אותה. לא עבר זמן רב, ומצבו הגופני - אליו נוספו אותות החקירות הקשות - הלך והידרדר.

חקירותיו ארכו חודשים ארוכים, וכאשר החוקרים נוכחו לראות כי באופן כזה הם לא יחלצו אשמה ברורה, העבירוהו לבית הבית הכלא בעירו דנייפרופטרובסק, שם היו עצורים יהודים נוספים מבני קהילתו, השוחט והגבאי, ועוד דמויות מבני הקהילה, כאלו שהחקירות והעינויים מוטטו את כוחותיהם, והם היו מוכנים להודות בכל מה שיאמרו להם - ושם החוקרים ערכו עימותים בין רבי לוי יצחק לבינים.

גם שם הכחיש רבי לוי יצחק את כל ההאשמות שניסו לטפול עליו. בסופו של דבר, בשל 'אישיותו המסוכנת' הוחלט להגלות אותו לכפר נידח בערבות קזחסטן, למשך חמש שנים. שם שהה הוא, בתנאים בלתי-אנושיים, מחורף שנת ת"ש ועד אחרי חג הפסח תש"ד.

הנל קבלה

רבי לוי יצחק הוא ייחודי בשיטת תורתו, בנתיב שהוא עצמו סלל. הוא לא רק גאון, לא רק מעמיק, לא רק מחדש, אלא פורץ דרך. רבי לוי יצחק בנה מערכות שלמות של ביאורים בתורת הסוד המדויקים על-פי הרמז. דבר זה אינו מצוי, כמדומה, אצל קודמים לו, ראשונים ואחרונים, שעסקו בתורת הסוד ובתורת הרמז (ראו בעמוד 22).

המשך בעמוד הבא

בבוקר לקחתי עמי נערה רוסייה כדי שתטלטל את החבילה. יותר מארבעה קילוגרמים של מזון לא הותר להעביר לבית-הכלא, ובמשקל זה נכלל גם לחם. לולא הייתי באה באותו יום - היה עלי להמתין עשרה ימים נוספים. מארבעת הקילוגרמים של לחם ששלחתי לו - נטלו פעמיים "מעשר"... ומאחר שהיה ברור שהוא לא אכל דבר ממאכלי בית-הכלא - סברתי שלכל הדעות מותר לי להעביר אליו מזון בשבת.

לאחר המתנה מייגעת מהשעה שבע בבוקר עד השעה שבע בערב, כשכבר החשיך לחלוטין, נמסר לי פתק - שתוכנו אף הוקרא בקול רם על-ידי המפקד, בנוכחותם של אנשים רבים שעמדו אף הם בתור (אס-כי הם לא הבינו את פירושו של הפתק שהוקרא): "מכיוון שהיום שבת, סירבתי לקבל את החבילה"...! בניסיונות שכאלה ניתן לעמוד רק באמצעות החוסן הרוחני ויראת-השמים של בעלי.

כל זאת - לאחר שישה חודשים שבהם חי בעלי על לחם שחור ומים בלבד וסבל ייסורים גדולים, וביודעו שעליו להמתין זמן ניכר עד שיוכל לקבל חבילה נוספת!

בעמל רב הצלחתי לשכנע את האחראי למסור לו את החבילה כעבור שלשה ימים - אס-כי בעלי נהנה מאי-קבלת חבילת המזון בשבת יותר ממה שנהנה מקבלתה לפני הזמן הקבוע...



כל אחד וההנאה שלו...

לאחר חמישה חודשים של חיפושים אחרי בעלי [מאז שנעצר בט' בניסן תרצ"ט], ונסיונות להשיג מידע על מקום הימצאו ולברר אם קיבל את הדברים ששלחתי על שמו לקייב ולדניפרופטרובסק - בירוים שעליהם תמיד נעניתי "שהוא איננו", קיבלתי הודעה מבית-הכלא שביקטרינוסלב, ובה נאמר כי "שניאורסאהן" נמצא שם בתא שמספרו כך וכך, וכי אני יכולה להעביר אליו מצרכי מזון וכסף.

לכל-לראש שימחה אותי הידיעה על כך שהוא עודנו בחיים, ושנית - שיש ביכולתי להעביר אליו מה שניתן להעביר. סוף-כל-סוף - לאחר כל הקשיים והסידורים הרשמיים, אותם הייתי מוכרחה לעבור - העברתי אליו חבילת מזון.

מועד קבלת החבילות נקבע לפי סדר האלף-בית הרוסי, והתפרס על-פני עשרה ימים. בפעם הראשונה בעלי אכן קיבל את החבילה, וקיבלתי על כך קבלה בחתימתו. בפעם השנייה חל תורו של בעלי, על-פי האות הראשונה של שמו, ביום השבת. הכנתי אפוא את הכל מערב שבת, ובשבת



בשנת תש"ז, לאחר שנים שהיתה עם בעלה הרב בגלות שבה נפטר, הצליחה הרבנית חנה לצאת מאחורי מסך הברזל. בנה, לימים הרבי מלובביץ', ששהה באותן שנים עם חותנו הרבי יוסף יצחק בארה"ב נסע לצרפת כדי לקבל את פניה לאחר נתק פיזי של כ-20 שנה!

בתמונה: הרבי ואמו בפגישה המרגשת

לא רק בתורה ראה הוא כיצד הכל עולה בקנה אחד, אלא גם בחיי היום-יום, בכל הנעשה בעולמו של הקב"ה. סיפורים רבים סובבים סביב גישתו זו, אך דומה כי הכוללת מכל היא - רשימתו אודות מאסרו וגלותו. בקריאתה אנו עומדים נפעמים מהיקף גאונו בקבלה, ומהתאמת המאורעות לתוכנם הקבלי באופן מפליא.

"אני לוי יצחק בן זעלדא רחל, הגלתי על משך ה' שנים, למתא [=לעיר] ציאיילי במדינת קזחסטן. ומהם... ישבתי בבית האסורים, מן ט' ניסן ה'תרצ"ט עד ט"ו שבט שנת ש"ה (כ"ה), בחמשה בית האסורים. כתחילה בדניפראפעטראוסק ואח"כ בקיוב ואח"כ עוד הפעם בדניפראפעטראוסק, ואח"כ בחארקאוו ואח"כ באלמא אטא), היינו משך ש"ג ימים כמספר שב"א. ואימתי הודיעו שמשפטי נמסר להאסאבא-סאוועשצאניע [=וועדה המיוחדת] ד.נ.ק.ו.ד. ס"ר, כליל הושענא רבה קרוב לאשמורת הבוקר... והם שפטו אותי על גלות ה' שנים הנ"ל."

רבי לוי יצחק כותב: "ומובן שכל זה הוא בהשגחה פרטית מלמעלה על כל חטאתי ועוונותי ופשעי המרוכים, ויהי זה לי כפרת עוון, וה' הטוב אשר לא כלו רחמי ירחם עלי ועל בני ביתי שיחיו... בזכות אבותי הקדושים נ"ע וצוקללה"ה זיע"א..."

אחרי הקדמה זו, מתחיל הוא לבאר את הדברים על פי קבלה: "והנה שמי רומז על גבורות, הן לוי והן יצחק, כידוע. וכן מספר שניהם יחד [=הגימטריה של שתי השמות], שהוא מספר נד"ר. הנה נד"ר הוא כבינה מקור הגבורות.

"וכן בהצטרף לזה מה שאני "בן זעלדא רחל", הנה יעלה ביחד מספר תרנ"ו. שהמספר הזה רומז על שמות אלוקים [=שם מדת הגבורה] במילוי יודי"ן ש', וברבוע ר', פשוט פ"ו [=שלושה אופנים בחישוב הערך המספרי של שם "אלקים"], והנקודות דשם אלקים הם ע', ביחד הוא תרנ"ו.

"מספר שוש"ן (ש"ו), מספר לו"י יצחק ב"ן, ש"ן מספר זעלדא רחל), שושן הוא אדום, כמו שושנה אדומה, והיינו בינה מקור הגבורות, ולכן ביום הכיפורים, בחינת בינה, מתחיל הפייט דתפלת מוסף בתיבת שושן, שושן עמק איזמה. והמתנה של יום הכיפורים היתה של זהב אדום. ויום הכיפורים הוא כמו פורים, כידוע, הנה בפורים הי' כל המעשה בשושן הכירה..."

"וזהו שישבתי בבית האסורים משך שב"א ימים, נקודת שבא הוא בגבורה, כידוע. והגלתי על משך ה' שנים, לנגד הה' גבורות..."

וכך ממשיך רבי לוי יצחק ומרחיב את הרשימה על משמעות חמש שנות מאסרו, ומדוע הוא ישב בחמישה בתי סוהר אך הם היו בארבע ערים, מה הסיבה שמשפטו נמסר כליל הושענא רבה, ומדוע מקום גלותו הוא בעיר "ציאיילי", ויום הגעתו למקום הגלות היה דווקא ביום שני י"ט בשבט, וכן הלאה.

את רשימתו הכואבת הוא מסיים במילים: "ויהי רצון שבמהרה בימינו יומתקו כל הגבורות והדינים, ויהפך ה"צ"ל לאורה וטובה נגלית, ואשוב לביתי שלום במהרה בימינו אמן."

נכל הצנטים

במהלך חייו רבי לוי יצחק כתב אלפי גיליונות מחידושי. מעיין תורתו נבע ללא הרף, אך רובו הגדול אבד במאורעות הזמן. השלטון הרוסי לקח ארגזים רבים של חידושי תורתו, והגרמנים ימח-שם שרפו את הנותר.

במקום גלותו בציאיילי שבקזחסטן, גם לחם למחיה היה בגדר מותרות. רבי לוי יצחק

מתרומם לעולם אחר

יום זה - ב' ניסן - הזכיר לי את הפעם הראשונה שנסעתי אל בעלי למקום גלותו לחג הפסח. היה זה בשנת ת"ש (1940).

פיסית, בעלי חש מאוד שלא בטוב. היה זה חודשים לאחר מסעו אל הגלות, וגם תנאי החיים שם היו קשים במידה שלא שיערתי קודם לכן. אך ביום זה שכח בעלי את כל זאת.

"היום הרי הוא יום ב' ניסן ניום ההילולא של הרבי הרש"ב]. מן הראוי היה לומר חסידות - אבל הרבה שומעים אין. הייתי רוצה לכתוב עניין בחסידות - אבל נייר לכתוב עליו אין. עלי אפוא לצאת ידי חובתי במחשבה. יעזור ה' שיהיה לי כוח לחשוב..."

זמן מה ישב בעלי כשהוא שקוע במחשבותיו, ולאחר מכן החל לדבר על הרבי נ"ע, כשהוא שוכח כליל על מקום הימצאו ועל מצבו.

החום היה אז כה גדול, עד שלא ניתן היה להישאר בלבוש מלא. אני זוכרת שבערב הבאתי לבעלי בגדים נקיים, ובסביבות השעה 10 בבוקר כבר הייתה החולצה מכוסה בנקודות שחורות. הדבר נגרם על ידי הזוביבים שטינפו את החולצה במהלך הלילה. הדבר היה בלתי-נסבל.

בשעה שבעלי דיבר, היה תמיד מעיף מבט על הכתמים שעל החולצה, ומתרומם לעולם אחר לחלוטין. הוא סירב בתכלית לשים לב לקשיים מסוג זה.

'ימים נוראים' בגלות נוראה

ביום-הכיפורים בשנה שעברה, ישבנו בחדרנו בשלושה (השלישי היה היהודי הגולה שהתארח אצלנו בכל יום-טוב). מחזור - הבאתי מביתי. את הטעם שהרגשנו אז בשעת התפילה - אין באפשרותי לתאר.

תוך כדי תפילה - זוכרת אני - הבחנו דרך החלון (על-אף שהווילון כיסה את החלון היטב, כדי שלא ניתן יהיה לראות דרכו) באדם צעיר המציץ אל תוך הכינה. מובן שנבהלנו מאוד, שמא מדובר במרגל. האורח פחד להכניס את האיש הביתה, אולם בעלי ז"ל פתח את מנעול הדלת והורה לו להיכנס.

היה זה גולה צעיר מליטא. לאן התגלגלו הוריו - לא ידע; אותו עצמו גייסו ושלחו לשם לעבודת כפייה. פעם, כשנסע בעגלה במסגרת עבודתו, הבחין בבעלי, ומיד החליט שעליו לברר היכן הוא מתגורר. הוא ראה איכשהו בפניו של בעלי - כך סיפר - שבמחיצתו ייקל עליו לשפוך את לבו ביום-הכיפורים. הדבר היה שבוע לפני יום-הכיפורים, ובמהלך שבוע זה עלה בידו למצוא את כתובתנו.

הצעיר ידע תפילות רבות בעל-פה. עד השעה אחת-עשרה עבד, נוסע ממקום למקום בעגלתו. הוא פחד לבקש שישחררוהו מעבודתו ליום זה, ולכן עבד כמחצית היום, ובשעה שתיים-עשרה כבר היה בביתנו, כשבגדי החול כבר אינם עליו.

כעבור מחצית השעה נכנסה לחדרנו יהודייה, כולה פחד וחרדה. היא הגיעה לכאן מניקוליב עם בעלה, ושמעה ממישהו שאנו מתגוררים כאן. מקום מגוריה היה במרחק ארבעה קילומטרים מכפרנו. בעלה טען שאם הקב"ה יכול היה לעולל כך לעם ישראל - אין הוא רוצה להתפלל אליו; האשה, לעומת זאת, טענה שדווקא עכשיו רוצה היא להתפלל יותר מבכל השנים, ולכן צעדה את המרחק הרב ברגל - כשהיא שרויה, כמובן, בצום, ובנוסף לכן חוששת לשאול לכתובתנו, שכן הליכה אל רב - ולא עוד אלא רב גולה - הייתה מעשה שהצריך זהירות רבה.

בראותי התכנסות זו של מתפללים, איש איש עם תנאי חייו הקשים ולבו השבור - אינני יודעת מה עוד יכול לגרום שברוך-לב כה גדול.

ברבים, לחזק ולעודד את רוחם השפופה של היהודים המקומיים, וקרא להם לשמור על קיום התורה והמצוות ללא פשרות.

רבי לוי יצחק שהיה בעיר מספר חודשים מועט, מסוף חודש ניסן ועד ליום כ"ף מנחם אב, בו הוא השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה, והוא נטמן בגולה. מקובל היה בין החסידים ברוסיה של אותם הימים, כי הרצה לצאת מגבולות מסך הברזל ומתפלל על קברו של רבי לוי יצחק, בקשתו נענית. גם כיום, בשנים האחרונות, קברו המרוחק הפך לכתובת ליהודים הזקוקים לישועה, והם עושים את דרכם הארוכה עד לצינונו וזוכים לראות נסים ונפלאות. ■

פיורים משולחן גבוה

זיכרון ושכחה

למרות שמן התורה, גם כאשר ראש השנה חל בשבת יש לתקוע בשופר, גזר רבה (ראש השנה כט) שבשל החשש שיהודי ייכשל ויטלטל את השופר בשבת, אזי לא תוקעים ביום השבת בשופר. והגמרא אומרת שם, שזו גם הסיבה שלא נוטלים לולב בשבת, ולא קוראים את המגילה בשבת.

המצב המושלם הוא, שיהודי לא יגיע לשכחה ויקיים את המצוות כנדרש, כולל את מצוות "שופר", "לולב" ו"מגילה", אך מחשש שמא יהודי נמצא במצב רוחני ירוד, והוא עלול לשכוח דינים אלו ואחרים - בא רבה וגזר שלא יקיימו את המצוות הללו כשמרעדים אלו חלים בשבת.

כותב על כך רבי לוי יצחק דבר נפלא: סופי התיבות של שלוש המצוות הללו, האות האחרונה של כל מצווה: שופר, לולב, מגילה - יוצרים את המילה "רבה".

כאשר יהודי נמצא במצב של "סוף תיבה", במובן של האות האחרונה, המצב הנמוך ביותר של המילה, הוא עלול להגיע למצב של שכחה, ולכן הדבר נרמז בשמו של גזר הגזרה.

אבל המצב הרצוי והנעלה הוא, כאשר יהודי נמצא במצב של שלמות - כאשר הוא ב"ראשי תיבות", באות הראשונה.

כאשר יעקב אבינו חוזר מבית לבן לארץ ישראל, פוגש בדרכו את עשו, ובסופו של מסע הוא מגיע לעיר שכם, אומרת התורה (בראשית ג): "ויבא יעקב שלם".

משמעות המילה "שלם", מלבד המובן הגשמי של "שלם בגופו", ו"שלם בממונו", כותב רש"י: "שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן". ההגדרה של "שלם בתורתו" היא - "שלא שכח תלמודו", כאשר אין מצב של שכחה.

וראה זה פלא: המילה "שלם", במובן של "שלא שכח תלמודו" - היא ראשי התיבות של שלוש המצוות הללו: שופר, לולב, מגילה.

(לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש, עמודים רסב"ט-רס"ג)

תיבת נח וראש השנה

בתפילת מוסף של ראש השנה, בחלק של "זכרונות", אנו אומרים עשרה פסוקים של "זכרונות", והראשון שבהם הוא זכרוננו של נח: "וגם את נח באהבה זכרת, ותפקדו בדבר ישועה ורחמים... ככתוב בתורתך: ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר איתו בתיבה"...

מה לתיבת נח בעיצומו של ראש השנה?

מבאר רבי לוי יצחק דבר פלא: חז"ל אומרים (ראש השנה י): "בראש השנה נפקדה שרה, חנה ורחל".

כשנתבונן באותיות של שלושת השמות הללו, נבחין שכל שם הוא בן שלוש אותיות, ובכל שם ישנן שתי אותיות שהן שותפות גם בשמות האחרים, ואילו אות אחת אינה מופיעה בהן והיא ייחודית לה. האותיות הייחודיות שבשמות הנשים שנפקדו בראש השנה הינן: ש', נ' ל'. שלוש האותיות הללו, הן המידות של תיבת נח: "וזה אשר תעשה אותה, שלוש מאות אמה אורך התיבה, חמישים אמה רחבה, ושלשים אמה קומתה". ש' של שרה בגימטריה שלוש מאות, נ' של חנה בגימטריה חמישים, והאות ל' של רחל בגימטריה שלושים.

לפיכך, התיבת נח היא תיבת חיים, שבה כל האותיות הן שלוש מאות אמה אורך התיבה, חמישים אמה רחבה, ושלשים אמה קומתה. ש' של שרה בגימטריה שלוש מאות, נ' של חנה בגימטריה חמישים, והאות ל' של רחל בגימטריה שלושים.

(לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש, עמוד שפב)

ה	ר	ש
ה	נ	ח
ל	ח	ל

וזוגתו הרבנית חנה, שעזבה את ביתם ונסעה אליו לתמוך בו בגלותו, רעבו ללחם, פשוטו כמשמעו. הדברים היחידים שהיו להם בשפע, היו יתושים, חום כבד מנשוא, רעב ובדידות. מלבד זאת, היו הם צריכים ליצור יש מאין כל דבר לו הם נזקקו, ממים ועד קמח, מיטות וכלי מאכל.

ואם לחם אין להשיג, מי מדבר על מכשירי כתיבה כרפים ועפרונות.

אולם מסירת נפשה של הרבנית לבעלה לא ידעה גבולות, וביודעה עד כמה התורה וכתובת החידושים שעלו כל העת במוחו הנובע יקרים הם לו, לא פחות מכזית לחם, ואולי אף יותר מכך, ליקטה היא עשבים שונים ויצרה מהם דיו, למען יוכל בעלה לכתוב בתמציתיות רבה את חידושי תורתו, אותם כתב על שולי דפי ספר הזוהר וספר התניא שהביאה איתה הרבנית עבורו מביתם.

בשל 'פס ייצור' ייחודי זה לדיו, חידושי שנכתבו בשולי גיליונות ספריו הינם בצבעים שונים של דיו - אדום, ירוק, כחול ועוד, בהתאם לעשבים והחומרים שהיו זמינים תחת ידי הרבנית באותה העת.

כעבור שנים רבות, כאשר ספרים אלו נגאלו והגיעו לבנו, הרבי מלובביץ', הוא מסר אותם לעריכה והדפסה, ובכל שבת, בהתוועדויות עם חסידיו, ביאר הרבי קטע מביאורי אביו על הזוהר, וביאר מה ההוראה מהם בעבודת האדם לקונו בחיי היום-יום.

עד הסוף

בתום תקופת גלותו, תוך כדי מסירת נפש לא מבוטלת, הצליחו חסידיו ומכריו ששהו באותה העת בעיר הבירה הקהזית, אלמא-אטא, להביאו ממקום גלותו אל עיר הבירה.

גופו היה שבור ורצוץ, החקירות והעינויים, הגלות המרה והקשיים היום-יומיים נתנו בו את אותותיהם, והמחלה האיומה קיננה בו ואכלה ללא רחם. כאשר רעיתו, הרבנית חנה, הביאה לימים לארצות הברית תמונה ממנו מתקופה זו, ובנם, הרבי, ראה את התמונה - הוא התקשה לזהות בה את דמותו של אביו. עד כדי כך השתנה מראהו לרעה. הרבי כתב בגב התמונה "אאז"ל"? [=אדוני אבי זכרוננו לברכה?] כאומר, הוזהו אבי ז"ל? ...

בעיר הבירה היתה לרבי לוי יצחק מעט רווחה, שוב חזר הוא לחיות בין יהודים. למרות מצבו הבריאותי הירוד ועל אף שידע שהוא במעקב מתמיד של השלטונות גם בגלותו, רבי לוי יצחק החל מחדש לומר דברי תורה



שבע הקפות בין השולחן למיטה

לאחר מכן הגיע חג הסוכות. סוכה - בנינו על חשבוננו כתוספת לבית, כביכול כחדר מבוא אל חדרנו, כדי שהקור לא יחדור ישירות אל החדר עם פתיחת הדלת. בעלת הבית דרשה שנכנה גם גג על-גבי החדר, ואמרנו לה שבינתיים אין לנו כסף לכך, ובחורף - כשיגיעו ימי הכפור - נעשה זאת.

לאחר מכן הגיע יום שמחת תורה. ספר תורה עדיין לא היה אז ברשותנו. היינו אני ובעלי לבדנו בחדר.

הגיע זמן ההקפות. קשה לאדם קטן-ערך כמוני לתאר את החוויה הרוחנית שניכרה על פני בעלי, כשהחל להכריז בקול רם: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו!" הוא אמר את מלות הפסוק באותו ניגון שבו נהג לעשות זאת בעירנו בנוכחות מאות רבות של יהודים בכית' הכנסת שם לא זו בלבד שהיו ריקודים, אלא שנראה היה שגם האבנים רקדו מגודל השמחה...

בשמחה כזו התאזר בעלי גם כאן. הוא אמר כל פסוק, ולאחר כל הקפה שר ורקד - בינו לבין עצמו, כמובן - כשבפיו הניגון שכונה בעירנו "ניגונו של הרב". בין השולחן למיטה היה שטח פנוי קטן, ושם הלך בעלי סביב סביב בעריכת ההקפות: "יך וישר הושיעה נא... טוב ומטיב עננו ביום קראנו" - ניתן היה לחוש במילים אלה את רגשי לבבו, את שאיפתו שהשמחה תהיה שמחה זכה וטהורה. "יודע מחשבות הושיעה נא... לובש צדקות עננו ביום קראנו"...

הייתה זו עבורי חוויה קשה ביותר. ישבתי לי בפינה, על שרפרף העץ, והתבוננתי בגודלה ובעוצמתה של אהבת התורה של אדם זה, שרקד כך לבדו את כל שבע ההקפות.

ותורה ינקשו מפיהו

איתאל גלעדי

עיסוק רב לסיפור – לדמויות המשתתפות (התנא או האמורא אומר הדברים, התלמידים המקשיבים, ברי הפלוגתא ומעבירי המסורת), למקומות שהוזכרו במאמר ולכל פרט נוסף שמופיע בסיפור – ויגלה כיצד אותה מימרא מסוימת נובעת באופן טבעי מהסיטואציה בו נאמרה, מבארת אותה או מתבארת ממנה. זהו שיקוף בולט של האמונה שבכתר, לפיה אין אות אחת לבטלה בתורה ובוודאי כל פרט שהתורה מספרת נוגע לחלוטין לסוגיא. ניכרת כאן גם ההתייחסות לאופי האישי של חכמינו והאמון בכך שדרך אותן נשמות והמפגשים ביניהן מתגלים חידושי וסודות התורה.

את האמון בסיפור שומר רבי לויק לא רק לפרטי התורה, אלא להשגחה הפרטית כולה. כך בולט ברשימה המפורסמת בה הוא מתאר את תולדות חייו שלו ודורש את סודותיהם, כל מאורע בחייו עורר אותו לדרוש מה מקורו בפנימיות התורה (על דרך המסופר אודות הגאון הרוגאצ'ובי בחלק הנגלה שבתורה) וכך ניכר גם מכותלי מכתביו בהם הוא יכול להתייחס לאירוע אנושי-משפחתי פעוט ואז להרחיב בסוגריים ארוכות-ארוכות על הסודות הטמונים בו.

ההתייחסות לסיפור שייכת לספירת הדעת (בסוד חכמה-בינה-דעת כנגד סופר-ספר-סיפור), בה קיימת הרגישות לייחוד ה' והשגחתו על כל פרט במציאות.

חסד: איש של אהבה

בקריאת מכתביו מלאי הרגש של רבי לויק בולט הצד האנושי שלו – ביטויי האהבה הנפלאים לבני המשפחה, ההתעניינות המרשימה בכל פרט מהעובר עליהם (תוך הדגשה שלא יצאו ידי חובה במכתבים של בן משפחה אחר, והתעוררות שוב ושוב לכתוב מפורט ואישי ככל שניתן) והאיחולים המפורטים והלבביים. הדבר בולט במיוחד על רקע העובדה שמשפט ברכה יכול להיקטע באמצעו בסוגריים של כמה עמודים, בהם מתבאר עניין קבלי עמוק, ולחזור ולסיים באיחולים לבביים. רגש האהבה האנושי הזה, שמסתתר מאחורי ההפשטה והדייקנות הקבליים, שייך לספירת החסד.

גבורה: אישיות של גבורה

ברשימה בה דורש רבי לוי יצחק את שמו שלו ואת תולדות חייו הוא שם דגש רב על השייכות האישית שלו לספירת הגבורה במדרגותיה השונות. ובאמת, הרושם הכללי הוא שיש בתורתו יחס מאוד רחב ושיטתי לסוד הגבורות – בצורה תדירה ובולטת ביחס לסודות רבים אחרים – כשפעמים רבות חוזרות על עצמן אותן תבניות של ביאור מדרגות שונות של גבורה הרמוזות במאמרי חז"ל שונים. תחום זה שייך, כפשוטו, לספירת הגבורה.

תפארת: חיבור הנגלה והנסתר

כלל גדול בדרך החסידות, שרבי לויק הוא מגדולי המיישמים שלו, שהתורה היא אחת והנגלה והנסתר כלולים זה בזה. כל תורת רבי לוי יצחק ממחישה זאת, כשגם בהערותיו לזוהר הוא יתייחס למקורות מקבילים בנגלה, ובעיקר בכך שכל עיון בתורה – כולל בסוגיות הש"ס ובהלכה – נעשה לאור היסודות והסודות של פנימיות התורה. הוא גם מציין זאת בפירושו במכתב בו הוא משבח את בנו, הרבי מלובביץ', על דברי תורה שכתב לו, אך מוסיף שאם יתבל את הדברים ב"פלפלין", דהיינו יתמוך יתדותיו בסודות הקבלה ובכתבי האריז"ל, אז יגיע לשלמות האמתית והכל יעלה כפתור ופרח.

חיבור הנגלה לחלק הנסתר שבתורה שייך למיזוג המפואר של ספירת התפארת, הכוללת את עץ החיים ואת עץ הדעת, מקור חלק הסוד וחלק הנגלה שבתורה.

תורת רבי לוי יצחק שהגיעה אלינו היא כטיפה מן הים מתוך ריבוי הכתבים שכתב רבי לוי יצחק בימי חייו, שרובם ככולם הוזכרו בידי שלטון הרשע שהתנכל ליהדות ולחסידות בכלל, ולרבי לוי יצחק כמייצג ללא-חת שלהם בפרט. בנו, הרבי מלובביץ', אמר כי הלימוד בכתבים שהגיעו אלינו הוא סגולה לגילוי שאר הכתבים. יהי רצון שבזכות הטעימה-מעוררת-הגעגועים מתורת רבי לוי יצחק נזכה במהרה לאותו "אור חדש" של שאר הכתבים הנעלמים, כחלק מאור הגאולה האמתית והשלמה.

אציין כמה נקודות שבלטו לי בלימוד תורת הרה"צ המופלא רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל. כפי שמתאים למקובל כרבי לוי יצחק (המכונה בפי החסידים ר' לויק, כך בפשטות), אנסה לסדר את הדברים לפי סדר הספירות (הנסתרות-העליונות, כמתאים לחלק הנסתר שבתורה).

כתר: אמונה מוחלטת בתורה

הדבר הבולט והעמוק ביותר בתורת רבי לוי יצחק הוא האמונה המוחלטת שלו ב"תורת אמת". כל צורת הלימוד, הדיוק וההעמקה נובעת מתוך אמונה בלתי מסויגת בכך שכל פרט בתורה הוא אמת אלוקית מוחלטת שניתנה למשה מסיני. רבי לויק עצמו מדגיש זאת בכמה ממכתביו לבנו, הרבי מלובביץ', כשהוא מדבר על כך שכל מה שמופיע בתורה, כלשונו ממש, נאמר למשה מסיני (כולל סברות שנדחו, נאמרו כפי שהן ועם דחייתן), כי כל התנאים והאמוראים "ראו למעלה וכתבו למטה" וכי כל ספר שהתקבל בעם ישראל נכתב ברוח הקדש וניתן לדייק בו עד בלי די.

מתוך אמונה יסודית, בשלבי הלימוד הבאים, מצליח רבי לויק בכישרונותיו הגאוניים לגלות רזין רזין הטמונים בתורה. האמונה הטהורה הזו, שחופפת ומקיפה על כל לימוד התורה, היא הראש העליון שבכתר תורת לוי יצחק.

חכמה: כבוד התורה – הדיוק במילין דחממתא

"משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה" – "שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות וכל שכן תיבות יתירות ואותיות יתירות... וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה".

כמעט אין דומה לעוצמת הדיוק של רבי לוי יצחק בכל קטע בתורה שהוא דורש, החל מהתנ"ך (תוך דגש מיוחד על המסורה) דרך מאמרי חז"ל בגמרא, במדרשים ובזוהר ועד לספר התניא קדישא. גם בספרי החסידות, שאמונים יותר משאר המפרשים על דקדוק בלשון הזוהר אין דומה לדייקנות של רבי לויק. כל ביטוי, כל מילה והרבה פעמים כל אות מקבלים התייחסות מדויקת בתוך התמונה הכללית של הסוגיא.

"אורייתא מחכמה נפקת", וכבוד (בגימטריה 32) התורה שייך ל"ל"ב (32) נתיבות החכמה, ועל עבודת הדיוק המופלאה הזו נאמר "עין לא ראתה אלוקים וזלתך יעשה למחכה לו" – למאן דדייקין (ודחקין) במילין דחכמתא (לא לו שמדייקים ודוחקים במילות החכמה)".

בינה: הסברה והוכחה

מעניין לראות שעם כל התמציתיות של רבי לויק מחד (שנבעה בחלקה מהקשיים הטכניים בהם נכתבו הדברים בעת גלותו, על שולי ספריו בדיו מאולתרת), ועם נביעת המוחין המופלאה ש'דוחקת' בו לרוץ קדימה מאידך (כפי שניכר מההתרחבות העצומה, העוברת מעניין לעניין וכוללת מאמרים מוסגרים ארוכים ומפורטים, ברשימות ובמכתבים שכתב ללא צמצום), רבי לויק מקפיד מאוד על ההסברה המפורטת, לבל יטעו בדבריו. כך, אם הוא יאמר היגד כללי (למשל, שלושת חלקי הפסוק הם כנגד חסד-גבורה-תפארת) הוא יטרח ויחזור אחר כך על כל פרט (כל חלק פסוק עם הספירה המקבילה לו).

בולטת גם ההזדקקות שלו לתמוך כל אמירה בהוכחה או מראה מקום ברור – מכל חלקי התורה, החל מהמקרא ומאמרי חז"ל, דרך ריבוי מקורות עצום בכתבי האריז"ל ועד למאמרי החסידות שנדפסו בימיו – תוך ציון המקום. גם כשהוא נוקט יסודות שחוזרים שוב ושוב בפירושו (לדוגמה, הקבלת הדמויות שבזוהר לספירות) הוא יזכיר כל פעם את המקור עליו הוא מסתמך.

כוח ההסברה שייך לספירת הבינה, המפרטת כל נקודה לפרטיה, וגם ההתעקשות לתמוך ולבסס כל חידוש מבריק ויצירתי במראה מקום מספר שייך לספירת הבינה.

דעת: הרגישות להשגחה הפרטית שבסיפור

כשרבי לוי יצחק דורש מאמר חז"ל או דרשה בזוהר, לעולם הוא יקדיש